

[૧૫]

પ્ર.૧ (અ) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખી કયા પાઠમાં આવે છે?

(૫)

	જવાબ	પાઠ
૧. ખમાસમણો	હે ક્ષમાશ્રમણ	પ્રતિક્રમણનો ત્રીજો પાઠ
૨. દિટ્ઠિસંપક્ષો	સમ્યક્દષ્ટિથી યુક્ત છું	પાંચમા શ્રમણસૂત્રમાં
૩. આઈગરાણં	ધર્મની આદિ કરનારા	સામાયિકના સાતમો પાઠ
૪. સંભિમં	સળેખમ (કહ) થાય	સંત્યારાના પાઠમાં
૫. સદ્દાણુવાએ	સાદ કરીને મર્યાદા બહારથી કોઈને બોલાવેલ હોય	દશમા પ્રતમાં

(આ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ એક વાક્યમાં લખો.

(૫)

૧. બીજું શ્રમણસૂત્ર શેના વિશે છે?
- જ. બીજું શ્રમણસૂત્ર ગોચરીના દોષોથી નિવર્તવાનું છે.
૨. સંત્યારા સહિતનું પંડિત મરણ કોને આવે?
- જ. સંત્યારા સહિતનું પંડિત મરણ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર અને તપની ઉત્તમ આરાધના કરનાર સાધુ કે શ્રાવકને આવે.
૩. આપણો જૈન ધર્મ કોણે બતાવેલો છે?
- જ. આપણો જૈન ધર્મ રાગ-દ્વેષ રહિત, કેવળજ્ઞાની જિનેશ્વર ભગવંતોએ બતાવેલો છે.
૪. ઈચ્છામિ ખમાસમણોનું બીજું નામ શું છે?
- જ. ઈચ્છામિ ખમાસમણોનું બીજું નામ ઉત્કૃષ્ટ વંદનાનો પાઠ અથવા દ્વાદશાવર્ત ગુરુવંદનનો પાઠ છે.
૫. પ્રણિપાત સૂત્ર એટલે શું?
- જ. પ્રણિપાત સૂત્ર એટલે વિશેષ નમસ્કાર.

(ઇ) નીચેના પાઠની પૂર્તિ કરો.

(૫)

૧. વત્થ પડિગ્ગહ કંબલ પાયપુચ્છણેણં પાઠિયારુ પીઠ કલ્લગ
૨. તીસાએ મહામોહણીયટ્ઠાણેહિં એગતીસાએ સિદ્ધાઈગુણેહિં બત્તીસાએ જોગસંગહેહિં તેતીસાએ

[૭૦]

પ્ર.૨ (અ) દશવૈકાલિક તથા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના આધારે જવાબ લખો.

(૪૦)

(૧) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો.

(૨૦)

૧. તત્થ ઠિચ્ચા જહાઠાણં, જક્ખા આઉક્ખએ ચુયા ।
ઉવેતિ માણુસં જોણિં, સે દસંગેડ ભજયઈ ॥
અર્થ : તે દેવ, ત્યાં દેવલોકમાં પોતપોતાના સ્થાને રહીને આયુષ્યનો ક્ષય થવાથી ત્યાંથી ચ્યવીને મનુષ્ય ચોનિને પ્રાપ્ત કરે છે. ત્યાં તેને દશ અંગોની પ્રાપ્તિ થાય છે.
૨. જયા સંવર મુક્કિટ્ઠં, ધમ્મં ક્કાસે અણુતરં ।
તયા ધુણઈ કમ્મચયં, અબોહિકલુસં કંડં ॥
અર્થ : જ્યારે આત્માએ ઉત્કૃષ્ટ અને સર્વ શ્રેષ્ઠ સંવર ધર્મને પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે મિથ્યાત્વ આદિ પાપો દ્વારા ઉપાર્જિત કર્મરૂપી રજનો નાશ કરે છે.
૩. તવોગુણપહાણચ્ચ, ઉજ્જુમઈ ખંતિચંજમચ્ચચ્ચ ।
પરીસહે જિણંતચ્ચ, સુલહા સુગઈ તારિચગચ્ચ ॥
અર્થ : તપરૂ પી ગુણોમાં પ્રધાન, સરળ મતિવાળા, ક્ષમા અને સંયમમાં અનુરક્ત તથા બાવીસ પરિષદને સમભાવપૂર્વક સહન કરી જીતવાવાળા સાધુને માટે સુગતિ સુલભ છે.

૪. ભોર્યા માણુસ્સએ ભોએ, અપ્પડિરૂવે અહાઉયં ।

પુલ્લિં વિસુદ્ધ સદ્દમે, કેવલં બોહિ બુઝ્ઝિયા ॥

અર્થ : આયુષ્ય અનુસાર મનુષ્યભવ સંબંધી અનુપમ ભોગોને ભોગવી, પૂર્વભવમાં નિયાણા રહિત વિશુદ્ધ ધર્મની આરાધના કરેલ છે, એવો તે જીવ નિર્મલ બોધિને પ્રાપ્ત કરે છે.

૫. પઠમં નાણં તઓ દયા, એવં ચિટ્ઠઈ સલ્લસંજએ ।

અન્નાણી કિં કાહી, કિં વા નાહી સેયપાવગં ॥

અર્થ : પ્રથમ જ્ઞાન અને પછી દયા, આ પ્રમાણે સર્વ સાધુ આચરણ કરે છે. સમ્યક્ જ્ઞાનથી રહિત, અજ્ઞાની પુરુષ શું કરી શકે છે? અને કેવી રીતે જાણશે કે મારે માટે શું શ્રેયકારી છે અને શું પાપકારી છે?

(૨) નીચેની ગાથાઓના ભાવાર્થ લખો.

(૧૦)

૧. અજયં સયમાણો ય પાણભૂયાઈં હિંસઈ, બંધઈ પાવયં કમ્મં તં સે હોઈ કુલુયં ફલં ।

જ. અર્થ : જે વ્યક્તિ પૂંજ્યા વિના સૂએ તથા પૂંજ્યા વિના પડખું ફેરવે તે સર્વ ત્રસ, સ્થાવર પ્રાણીની હિંસા કરવાવાળા થાય છે. તેથી તેમને પાપકર્મનો બંધ થાય છે, તેના પરિણામે કડવા, દુઃખદાયી ફળ ભોગવવા પડે છે.

૨. જયા જોગે નિરુંભિતા સેલેસિં પડિવજ્જઈ, તયા કમ્મં ખવિતાણં સિદ્ધિં ગચ્છઈ નીરઓ ।

જ. અર્થ : જ્યારે આત્મા રોગોનું નિરૂંધન કરીને અકંપ, શૈલેશી અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે સર્વ કર્મનો ક્ષય કરી કર્મ રજથી મુક્ત થઈ સિદ્ધ ગતિમાં જાય છે.

૩. મિતવં નાઈવં હોઈ ઉચ્ચાગોએ ય વણ્ણવં, અપ્પાયકે મહાપક્કે અભિજએ જસો બલે ।

જ. અર્થ : શેષ અંગો બતાવે છે. તે પુણ્યવંત જીવ માનવભવમાં ૨) મિત્ર યુક્ત ૩) જ્ઞાતિવંત ૪) ઊચ્ચ ગોત્રી ૫) સુંદર વર્ણ યુક્ત શરીરી ૬) નિરોગી ૭) મહાપ્રજ્ઞાવંત-બુદ્ધિશાળી ૮) વિનયવંત ૯) યશસ્વી અને ૧૦) બળવાન થાય છે.

૪. સુઈં ચ લદ્ધું સદ્દં ચ વીરિયં પુણ દુલ્લહં, બહવે રોચમાણા વિ નો ય ણં પડિવજ્જઈ ।

જ. અર્થ : મનુષ્ય જન્મ, ધર્મશ્રવણ પ્રાપ્તિ અને ધર્મની શ્રદ્ધા થયા પછી પણ સંયમમાં પરાક્રમ ફોરવવું ઘણું દુર્લભ છે કારણ કે ઘણા જીવો ધર્મરુચિ થવા છતાં તે પ્રમાણે આચરણ કરી શક્તા નથી.

૫. એગયા ખતિયો હોઈ તઓ ચાંડાલ બુક્કસો, તઓ કીડ પયંગો ય તઓ કુંથૂ પિવીલિયા ।

જ. અર્થ : ક્યારેક મનુષ્ય જન્મ યોગ્ય કર્મનો ઉદય થવાથી આ જીવ ક્ષત્રિય થાય છે, તો ક્યારેક ચાંડાલ અથવા તો વર્ણશંકરવાળો થાય છે, તો ક્યારેક કીડા, પતંગિયા, કંથવા કે કીડીરૂપે ઉત્પન્ન થઈ જાય છે.

(૩) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

(૪)

જવાબ

૧. ધર્મનું શ્રવણ કરીને જીવ શું અંગીકાર કરે છે?

તપ, ક્ષમા અને અહિંસારૂપ દયા ધર્મને અંગીકાર કરે છે.

૨. કર્મરજનો નાશ કેવી રીતે કરે છે?

સંવર અને તપસ્યા દ્વારા કર્મરજનો નાશ કરે છે.

૩. મન, વચન, કાયાનું રૂંધન કરી શું પ્રાપ્ત કરે છે?

અકંપ, શૈલેશી અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે.

૪. કયા સંયોગોનો ત્યાગ કરવાનો છે?

બાહ્ય તથા આભ્યંતર સંયોગોનો ત્યાગ કરવાનો છે.

(૩) નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો.

(૩)

૧. સંચિણું સંચય કરે ૨. પુલ્લા વાસ

પૂર્વ વર્ષો ૩. ઉભયં બંનેને

૪. સંજોગં સંયોગોને ૫. પયાયા

દીક્ષા લે ૬. વિ છતાં

(૪) નીચેના શબ્દોનું માગધી લખો.

(૩)

૧. સ્યવીને ચુયા ૨. નાશ કરી ધુય

૩. ભોજન કરે ભુંજંતો

(બ) ૯૮ બોલ અલ્પબહુત્વના આધારે જવાબ લખો.

(૩૦)

(૧) માત્ર અલ્પબહુત્વ લખો.

(૧૨)

૧. સકષાયી જીવ, સિદ્ધ, સૂક્ષ્મ જીવ પર્યાપ્ત, બાહ્ય પૃથ્વીકાય અપર્યાપ્ત, સર્વ જીવ, ભવ્ય જીવ.

૪. સર્વથી થોડા બાદર પૃથ્વીકાય અપર્યાપ્ત, તેથી સિદ્ધ અનંતગુણા, તેથી સૂક્ષ્મ જીવ પર્યાપ્ત અનંતગુણા, તેથી ભવ્ય જીવ વિશેષાધિક, તેથી સકષાયી જીવ વિશેષાધિક, તેથી સર્વ જીવ વિશેષાધિક.
૨. આરણ દેવલોકના દેવ, વિજયના દેવ, બીજા દેવલોકની દેવી, ભદ્રેના દેવ, મંગળના દેવ, અસુરકુમારના દેવ.
૪. સર્વથી થોડા વિજયના દેવ, તેથી ભદ્રેના દેવ સંખ્યાતગુણા, તેથી આરણ દેવલોકના દેવ સંખ્યાતગુણા, તેથી બીજા દેવલોકની દેવી અસંખ્યાતગુણી, તેથી અસુરકુમારના દેવ અસંખ્યાતગુણા, તેથી મંગળના દેવ અસંખ્યાતગુણા.
૩. તેઈન્દ્રિયના અપર્યાપ્ત, સૂક્ષ્મ નિગોદના પર્યાપ્ત, સમુચ્ચય બાદર જીવ, સમ્યક્દષ્ટિ પ્રતિપાતી, સૂક્ષ્મ તેઉકાય અપર્યાપ્ત, ખેચરની સ્ત્રી.
૪. સર્વથી થોડી ખેચરની સ્ત્રી, તેથી તેઈન્દ્રિયના અપર્યાપ્ત અસંખ્યાતગુણા, તેથી સૂક્ષ્મ તેઉકાય અપર્યાપ્ત અસંખ્યાતગુણા, તેથી સૂક્ષ્મ નિગોદના પર્યાપ્ત અસંખ્યાતગુણા, તેથી સમ્યક્દષ્ટિ પ્રતિપાતી અનંતગુણા, તેથી સમુચ્ચય બાદર જીવ અનંતગુણા.
૪. અભવ્ય જીવ, તિર્યચયોનિના જીવ, પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત, ચાલતી કીડી, સંમૂર્ચિમ મનુષ્ય, પ્રત્યેક શરીરી બાદર વનસ્પતિકાય પર્યાપ્ત.
૪. સર્વથી થોડા સંમૂર્ચિમ મનુષ્ય, તેથી ચાલતી કીડી અસંખ્યાતગુણી, તેથી પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત અસંખ્યાત ગુણા, તેથી પ્રત્યેક શરીરી બાદર વનસ્પતિકાય પર્યાપ્ત અસંખ્યાતગુણા, તેથી અભવ્ય જીવ અનંતગુણા, તેથી તિર્યચયોનિના જીવ અનંતગુણા.

(૩) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

(૮)

૧. ભવી જીવો ક્યાં મળે છે?
૪. ભવી જીવો મોટા પ્રમાણમાં સૂક્ષ્મ અને બાદર જીવોની રાશિમાં જ મળે છે.
૨. ખેચર પુરુષ તિર્યચ યોનિના જીવો કેટલા છે?
૪. પ્રતરના અસંખ્યાતમાં ભાગમાં રહેલી અસંખ્યાત શ્રેણીના આકાશપ્રદેશ જેટલા છે.
૩. જ્યોતિષી દેવો કેટલા છે? તેના વિમાન કેવા છે?
૪. જ્યોતિષી દેવો અસંખ્યાતા છે. તેના વિમાન સંખ્યાત યોજનના વિસ્તારવાળા છે.
૪. ગર્ભજ મનુષ્યનું ક્ષેત્ર કેટલું છે?
૪. ગર્ભજ મનુષ્યનું ક્ષેત્ર અઢીઢીપ ૪૫ લાખ યોજન છે.
૫. જીવના ૩ અને ૧૨ ભેદ લાભે તેવા બોલ લખો.
૪. જીવના ૩ ભેદ ભવનપતિના દેવ, વાણવ્યંતરના દેવ, પહેલી નરક અને ૧૨ ભેદ સમુચ્ચય બાદર જીવ છે.
૬. ક્ષાયિક સમકિતી હાથીમાં કેટલા અને કયા કયા ગુણસ્થાન હોય?
૪. ક્ષાયિક સમકિતી હાથીમાં એક ચોથું ગુણસ્થાન હોય.
૭. ૧ ઉપયોગ ક્યાં લાભે?
૪. ૧ ઉપયોગ ક્યાંય ન લાભે.
૮. ઘનીકૃત લોકની શ્રેણી કેટલી છે?
૪. ઘનીકૃત લોકની અસંખ્ય આકાશ શ્રેણી છે.

(૩) નીચેના બોલનો બાસઠિયો માત્ર સંખ્યામાં લખો. (કોઠો બનાવીને)

(૧૦)

૪.

બોલનું નામ	જીવના ભેદ	ગુણસ્થાન	યોગ	ઉપયોગ	લેક્ષ્યા
૧. માહેન્દ્ર	૨	૪	૧૧	૮	૧
૨. મહાવિદેહની મનુષ્યાણી	૨	૧૪	૧૩	૧૨	૬
૩. ઊડતી માખી	૧	૧	૨	૨	૩
૪. ખેચર નપુંસક	૨	૫	૧૩	૮	૬

૫. રત્નપ્રભાના નારડી	૩	૪	૧૧	૯	૧
૬. જળચર પુરુષ	૨	૫	૧૩	૯	૬
૭. સંસારરથ જીવ	૧૪	૧૪	૧૫	૧૨	૬
૮. બાદર વાઉકાય પર્યાપ્ત	૧	૧	૪	૩	૩
૯. સમુચ્ચ સૂક્ષ્મ જીવ	૨	૧	૩	૩	૩
૧૦. હેમવચના મનુષ્ય	૨	૨	૧૧	૬	૪

(૧૫)

પ્ર.૩ વાર્તાના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

૧. હરિકેશી મુનિના શરીરમાં પ્રવેશેલા યક્ષે યજ્ઞમાં રહેલા બ્રાહ્મણોને પહેલીવાર શું કહ્યું ? (૩)
૪. હું શ્રમણ, તપસ્વી, સંયમી અને બ્રાહ્મચારી છું. ધનસંપત્તિ અને પરિગ્રહનો ત્યાગી છું. હું ભિક્ષાના સમયે લોકોએ પોતાના બનાવેલા ભોજનમાંથી ભિક્ષા માટે વિચરણ કરતો કરતો અહીં આવ્યો છું. અહીં તમારું ઘણું બધું ભોજન અપાઈ રહ્યું છે, મિષ્ટાન્ન બવાઈ રહી છે, આથી મને પણ ભિક્ષુક સમજીને વધેલા ભોજનમાંથી થોડું આ તપસ્વીને આપો અને કાંઈક લાભ મેળવી લો.
૨. સંયમરૂપ શ્રેષ્ઠ યજ્ઞ કોણ કરે છે ? (૨×૬)
૪. જેઓ પાંચ સંવર દ્વારા કર્મ આસ્રવને રોકનાર, સંયમી જીવનમાં અસંયમની ઈચ્છા ન કરનાર, કાયાનું મમત્વ ન રાખનાર, શરીર સંસ્કારનો ત્યાગ કરનાર, પવિત્ર હૃદયી હોય તેઓ વાસના પર વિજય મેળવનાર અથવા મોક્ષ પ્રાપ્ત કરાવનાર સંયમરૂપ શ્રેષ્ઠ યજ્ઞ કરે છે.
૩. હરિકેશી પૂર્વભવમાં કોણ હતા ? તેણે મુનિને કેવો રસ્તો બતાવ્યો ? શા માટે ?
૪. હરિકેશી પૂર્વભવમાં સોમદત્ત બ્રાહ્મણ હતા. તેણે મુનિને લોઢા જેવા અત્યંત ગરમ રસ્તે ચાલી જવાનો માર્ગ બતાવ્યો કારણ કે સોમદત્તને મુનિઓ પ્રત્યે દ્વેષ હતો.
૪. ભદ્રાના લગ્ન કોની સાથે થયા ? શા માટે ? ભદ્રાના પિતાનું નામ શું છે ?
૪. ભદ્રાના લગ્ન રૂદ્રદેવ નામના બ્રાહ્મણના અધિપતિ સાથે થયા કારણ કે મુનિએ ભદ્રા સાથે લગ્ન કરવાની ના પાડી, તેથી બ્રાહ્મણને મુનિનું બીજું રૂપ માનીને તેની સાથે લગ્ન કરાવ્યા. ભદ્રાના પિતાનું નામ કૌશાલિક હતું.
૫. ઉત્તમ ક્ષેત્રો કયા છે ? વિદ્યાર્થીઓ હરિકેશીબલ મુનિને શેનાથી મારવા લાગ્યા ?
૪. જે મુનિ સમભાવપૂર્વક ઊંચ, નીચ, મધ્યમ ઘરોમાં ભિક્ષા માટે જાય છે તે જ વાસ્તવમાં ઉત્તમ ક્ષેત્ર છે. તે જ દાનને યોગ્ય પાત્ર છે. વિદ્યાર્થીઓ હરિકેશીબલ મુનિને દંડ, લાકડી તથા ચાબુકથી મારવા લાગ્યા.
૬. ભદ્રાના વચનો સાંભળીને મુનિના શરીરમાં રહેલા યક્ષે શું કર્યું ?
૪. ભદ્રાના વચનો સાંભળીને મુનિના શરીરમાં રહેલો યક્ષ તે બ્રાહ્મણ કુમારોને રોકવા લાગ્યો, તો પણ તે કુમારો ન માન્યા. તેથી આકાશમાં ભયંકર રૂપ કરીને, અસુરભાવવાળો થઈ, ક્રોધિત બની કુમારોને મારવા લાગ્યો.
૭. દેવલોકમાંથી ચ્યવીને સોમદત્ત ક્યાં ઉત્પન્ન થયા ? તેનું નામ શું હતું ? તેઓ કેવા દેખાતા હતા ?
૪. દેવલોકમાંથી ચ્યવીને સોમદત્ત મૃતગંગાના કિનારે ચાંડાળના અધિપતિ બલકોટ્ટની ચાંડાળ પત્ની ગૌરીના ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થયો. તેનું નામ બલ હતું. તેણે પૂર્વભવમાં કરેલા રૂપમદને કારણે કૂબડો, કુરૂપ અને બેડોળ દેખાતો હતો.

અથવા

પ્ર.૩ ભક્તમરના આધારે જવાબ લખો.

- (અ) નીચેની ગાથાઓ પૂર્ણ કરી ભાવાર્થ લખો. (૧૨)
૧. ભિક્ષેભ કુમ્ભગલદુઃખવલ શોણિતકત, મુક્તાહલ પ્રકરભૂષિત ભૂમિભાગ : ।
બદ્ધક્રમઃ ક્રમગતં હરિણાધિપોડપિ, નાકામતિ ક્રમયુગાચલ સંશ્રિતં તે ॥
અર્થ : હરણના અધિપતિ એવા સિંહ હાથીઓના ગંડચલ ભેદીને તેમાંથી પડતા લોહીથી ખરડાયેલા શ્વેત મોતીઓના સમૂહથી પૃથ્વીના કેટલાક ભાગને વિભૂષિત કર્યો છે તેવો છલાંગ મારવાને તૈયાર સિંહ

- પણ હે ભગવાન! તમારા ચરણકમલરૂપી પર્વતનો આશ્રય લેનાર મનુષ્ય પર આક્રમણ કરતો નથી.
૨. કુન્તાગ્રભિન્નગજ શોણિતવારિવાહ, વેગાવતાર તરણાતુર યોદ્ધ ભીમે ।
 યુદ્ધે જયં વિજિત દુર્જયજેયપક્ષા, સ્તવત્પાદ પંકજ વનાશ્રચિણો લભન્તે ॥
 અર્થ : હે ભગવાન! જેઓ તમારા ચરણરૂપી કમળ સમૂહનો આશ્રય લે છે તેઓ ભાલાના અગ્રભાગથી વિંધાયેલા હાથીઓના લોહીરૂપ જલ પ્રવાહમાં તરવા આતુર એવા સુભટોથી ભયંકર બનેલા યુદ્ધમાં પણ શત્રુપક્ષને જીતીને વિજય પ્રાપ્ત કરે છે.
૩. ઉદ્ભૂત ભીષણ જલોદર ભાગભુઝાઃ, શોચ્યાં દશામુપગતાશ્ચ્યુત જીવિતાશાઃ ।
 ત્વત્પાદ પડકજ રજોમૃત દિગ્ધ દેહા, મર્ત્યા ભવન્તિ મકરધ્વજ તુલ્યરૂપાઃ ॥
 અર્થ : જેઓ જલોદર રોગ ઉત્પન્ન થવાથી પેટના ભાર વડે વાંકા વળી ગયેલા છે, જે શોચનીય દશાને પ્રાપ્ત થયેલા છે તથા જેમણે જીવનની આશા છોડી દીધેલી છે એવા મનુષ્ય તમારા ચરણકમળની રજરૂપ અમૃતથી પોતાના શરીરને લેપ કરે તો કામદેવ સમાન રૂપવાળા થાય છે.
- (આ) નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો. (૩)
૧. શોચનીય દશાને કોણ પ્રાપ્ત થયેલા છે ?
 જ. જલોદર રોગ ઉત્પન્ન થવાથી પેટના ભાર વડે વાંકા વળી ગયા છે.
 ૨. કોણ કોની જેવા ક્યામ વર્ણવાળું છે ?
 જ. સર્પ મદોન્મત્ત કોચલના કંઠ જેવો ક્યામ વર્ણવાળો છે.
 ૩. કોણ ભયંકર અવાજ કરી રહ્યું છે ?
 જ. ઊછળી રહેલા ઘોડા અને હાથીઓની ગર્જના.

જય - જિનેન્દ્ર